

3. PANOVNICKÉ SVATBY A KORUNOVACE

Otakari et aliorum plurium. Adhuc enim terra Bohemiae eo tempore in malo statu erat, turbabatur spoliis, rapinis et incendiis, ideoque

iustior ulla, quam necis artificem arte necare sua¹⁾. Sed heu! quia adhuc afflictis afflictio adiicitur, quia ex eo tempore tanta indignatio domini extitit in Bohemos, maxime rurenses, ut dictum est: Quidquid delirant reges, plectuntur Achivi²⁾, punivit eos deus per diversarum gentium nationes, sicut aliquando populum Israelitarum delinquentem punivit et afflixit. Errabant autem in montibus et speluncis et cavernis terrae, in silvis et nemoribus abscondentes res suas et corpora in locis vastae solitudinis, donec tempore hiemali nix descendit, et non poterant loca inveniri eorum habitationi opportuna, in quibus possent se ipsos cum rebus et pecudibus confovere, quia ab inimicis persequentibus, tanquam a canibus indagatoribus, per vestigia nivis impressa veluti ferae silvestres inventi capiebantur, capti rebus exspoliantur, vestibis denudantur, gravibus tormentis, ut se pecunia redimant, afficiuntur. Vestibus et rebus exspoliati, quibus pecunia deerat, ambulabant in saccis et lecticis et mattis sua pudibunda tegentes, diversarum noenarum aculeis torti. In Mielnik multi in rotis

Otakarowa, a jiných wice. Neb ještě toho času země česká we zlém stawu se nacházela; zůřily jsau w ni pleny, laupeže a ohně, a protož

struce wrazdy zawiazali jeho nasrojenim. Ale ach! když zarmauceným ještě zarmaucení se přidává; poněwadž od toho času takowý hněw Boží byl na Čechy, zvláště wenkowany, jak jest praweno: Cožkoli králowé se nablázní, bití jsau Achajšti, trestal jest je Bůh skrze národy rozličných pokolení, jako jest někdy lid Israel-ský prowinilý trestal a rmautil. Blandili pak jsau po horách, po jeskyních a skryších w zemi, po lesích a hájích, ukrýwajíce věci swé i těla w místech širé pauště, až pak zimního času spadl sníh, a nemohla nalezena býti místa ku přebýwání jejich příhodná, kdežby se se swrchky swými a s dobytkem mohli uchowati, poněwadž od nepřátel stihajících je, jako od psů slidících po stopách do sněhu wtlačených jako lesní zvíř jsau nalezáni a chytáni, chycení z věcí swých obráni, z oděwů swlékáni, těžkými mukami, aby se penězi wykaupili, trýznění. Zbawení oděwů a věcí swých, kteří peněz neměli, chodili w pytlích, a w peřinách neb pokrywkách swau hanbu zakrýwajíce, rozličných metel žihadly jsauce zmučení. Na Mělnice jsau mnozí

et multis sua paucorum regum,
 poenarum aculeis torti. In Mielnik multi in rotis
 extenti, in flumen Albiam praecipitati sunt de
 monte et suffocati, alii trucidati, alii gladio oc-
 cisi, alii vinculis mancipati, alii igne cremati,
 nonnulli etiam fame valida et frigoris asperitate
 afflicti et innumerabilibus aliis ac diversis pas-
 sionibus affecti spiritum exhalabant³⁾. Et plura
 et varia tormenta his temporibus audivimus et
 vidimus, quam in codicibus legimus. Et licet
 temporibus Diocletiani et Maximiani imperato-
 rum persecutio maxima legatur facta⁴⁾ fuisse
 in christianos, hic maior videtur causa inspecta
 extitisse. Illic homines disparis cultus, quia gen-

Haec omnia, quae praemissa sunt, hiis tem-
 poribus effluxerunt in Bohemos, sed utrum ex²⁾
 delicto regio an principum vel mediocrium sive
 infimarum personarum dei iudicio³⁾ ignoratur.

hadly jsauce zmučeni. Na Mělnice jsau mnozí
 na kola roztaženi, do řeky Labe swrženi a uto-
 peni, jiní utraceni, jiní mečem usmrčeni, jiní
 wazbau opatřeni, jiní ohněm upáleni, někteří
 také hladem welikým a tuhostí mrazu umořeni
 a jinými i rozličnými trápeními bez počtu usau-
 ženi ducha jsau wypustili. A wice jsme i roz-
 ličných muk za těchto časů slyšeli a widěli,
 než jsme we knihách čítali. I ačkoli za časů
 Diokletiana a Maximiana císařů čte se, že bylo
 nejwětší pronásledowání křesťanů, tuto když se
 hledí k věci, zdá se že wětší bylo! Onde lidé
 rozličného náboženstwí, jakožto pohané a Sara-
 - - - - - proti křesťanům: zde obojí křtění: onde

Toto všecko, což řečeno jest, těch časů
 strhlo se na Čechy, ale zdali pro winu krá-
 lowu, čili předních nebo prostředních čili nejníž-
 ších osob božím saudem, newí se. Ale wíme,

Druhé pokračování Kosmovo, O zlých létech po smrti krále Otakara, ed. J. Emler, 340–365

Panovnická svatba

Cesta za ženichem (předem)

Svatební rituál (sliby a požehnání)

Hostiny

Tance

Turnaje

Hudební performance

Divadelní performance

Hony

Slavnostní rozloučení

Panovnická korunovace

Průvod městem (předvečer)

Přechodový rituál „panovnické noci“

Průvod do chrámu

Korunovační mše

Průvod na místo hostiny

Hostina

Turnaje

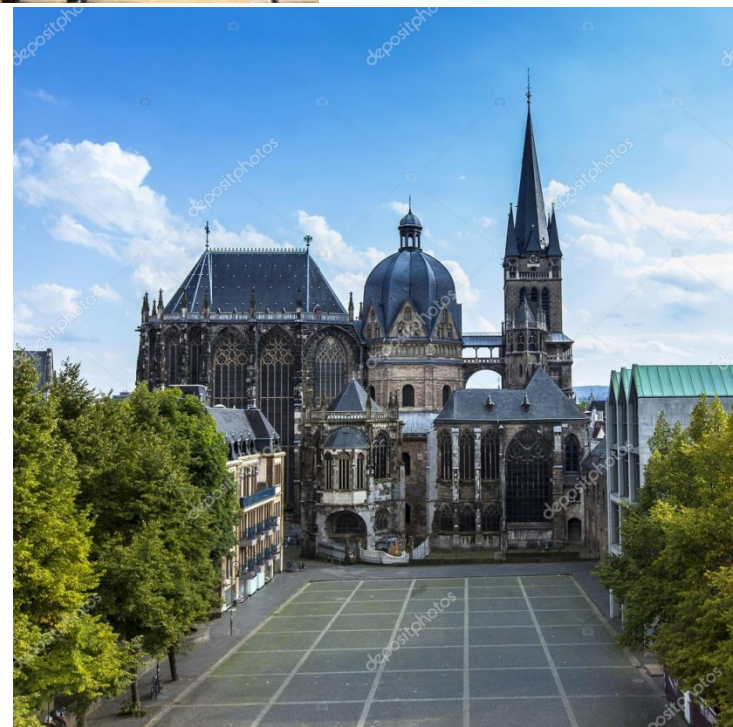
Hudební performance

Divadelní performance

Hony

Panovnická korunovace

Průvod městem (předvečer)

Přechodový rituál „panovnické noci“

Průvod do chrámu

Korunovační mše

Průvod na místo hostiny

Hostina

Turnaje

Hudební performance

Divadelní performance

Hony

*Ordo ad coronandum regem boemorum
(Řád korunování krále českého a královny)*

Potvrzení sociální hierarchie

„Byli tehdy při tom všichni úředníci království a řádně vykonávali své úřady. Ten držel žezlo, ten korunu, ten jablko, ten to, ten ono, každý podle svého stavu a stupně svého.“

Petr Žitavský, *Chronicon Aulae regiae* (Zbraslavská kronika)

Rituální jádro korunovace

POMAZÁNÍ

VLOŽENÍ KORUNY NA HLAVU

Po epištole, když kuor bude zpievati hradál, dva opaty infulovaná v kaple svatého Václava vezmú olej svatý, jenž bude v kalichu velikém postaven^f; kterýžto kalich všečen bude přikryt rúchú hedvábnú, i ponесú [208r] jej poctivě před oltář svatého Víta a stánek nad ním roztažen bude. Kalich pak z jich rukú poctivě s celováním přijma arcibiskup, postaví na oltáři. Potom dokonajíce *alleluia* a sekvencí, arcibiskup pójde k mazání hlavy, prsí, plecí, ramen; kterážto mazanie mají býti spolu. A prvé leje olej na hlavu na kříž, die: „Maži tě za krále olejem svatým neb svaceným.⁹ Svatého ducha milost pokory naše řádem v tě sstup obížná, aby jakožto našima neduostojnýma rukama olejem přirozeným ztučněl si, zevnitř jsa obmyt, také jeho nevidomým mazáním zmazán, utučněn býti zaslúžil vnitř a jeho také najsvrchovanějie duchovním umazáním vždycky omyt, neslušné věci varovati se vší myslí naučil nebo mohl a užitečné duše tvé ustavičně mysliti, žádati a činiti mohl s pomocí pána našeho Jezu Krista, jenž s otcem kraluje na věky věkoma. Amen.“

Ordo ad coronandum

Potom pokropí svacenú vodú na korunu a pokadí jie biskup alebo arcibiskup, i vstaví ji arcibiskup na hlavu prede všemi biskupy a die tuto modlitbu: „Vezmi korunu královstvie, ktorážto ač neduostojnýma, však biskupovýma [213v] rukama na tvú hlavu jest vstavena, skrze nižto svatosti chválu a česť a skutkov moci zjevně znamenati rozoměj, skrze ni tě účastníkem tajemstvie našeho nebud' nevědom. A tak jakožto my vnitřní pastýři a správce duše sme rozuměni, takéž ty zevnitřní pravý boží následovník a hrdinný proti všem protivníkům církve Kristovy obránce a královstvie tobě ot boha daného a skrze úřad našeho požehnání místo apoštolův i všech svatých poručeného statečný správce a kralovatel prospěšný vždy byl, a mezi slavnými vítězi šlechtnostmi drahého kamenie okrášlen a odplatú věčného štěstie korunován jsa, s vykupitelem a spasitelem Jezu Kristem, jehožto jméno a náměstvie nositi" tě věrie, bez konce se radoval, jenž živ jest a kraluje buoh s bohem otcem na věky věkův. Amen.“

Tehdy dá jim mír s celováním. Všechen pak žákovský zbor, takému zprávci raduje se, zvučící chválu a vysokým hlasem mužským zpíevati budú: „Tě boha chválíme.“ A obec pak: „Hospodine, pomiluj ny.“

Slib a vyznávání královo před stolicí, před bohem a před lidem i žakovstvem: „Vyznávám a slibuji před bohem i anjely jeho nyní i potom vždycky zákon a spravedlnost i pokoj svaté božie cirkve a lidu mně poddanému podle moci a vědomie zachovati a činiti, s zachováním milosrdného vzezření, jakžto s radů věrných našich naléztí moci budeme, a biskupův, kostelův božích duostojnů a řádnů čest ukazovati a to, což od cesařův a králův, kostelův jim poručeným dáno aneb navraceno jest, bez porušení zachovati, opatřím a hrabiem i nádobám kostelním podobnů čest podle rady věrných našich činiti. Amen.“

Prostor a rekvizita

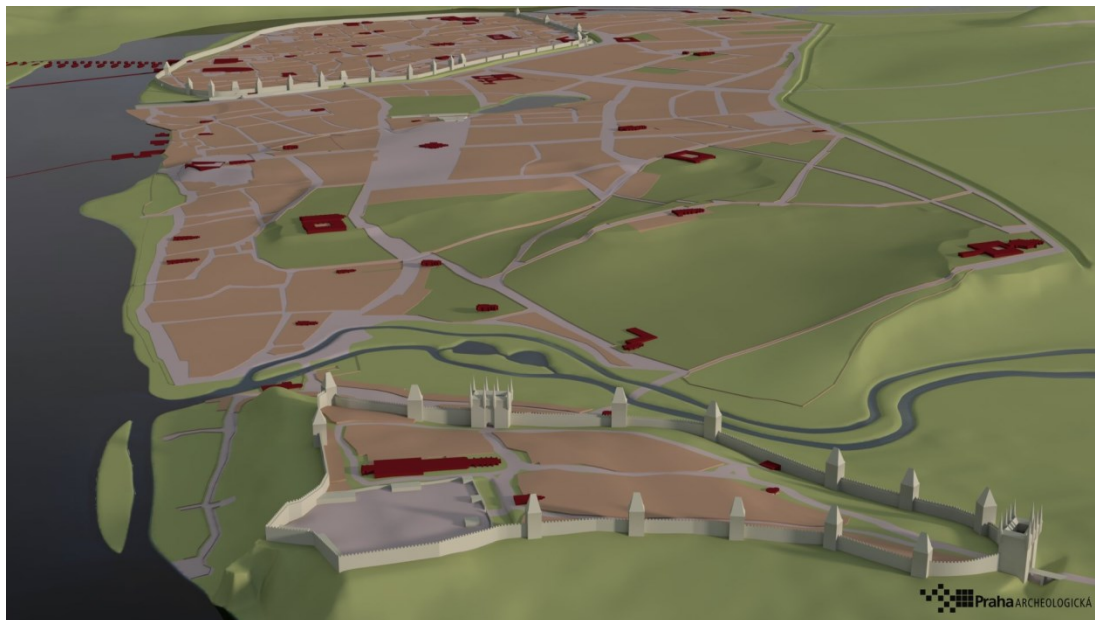

Požehnanie meče králového: „Uslyš, prosíme, hospodine, prosby naše, aby ten meč, jímžto tento sluha tvůj N. žádá se opásati, velebností tvé pravice požehnati a posvětití ráčil, aby obrana a zaclonění mohl býti kostelův, vdov, sirotkův i všech bohu slůžících, proti ukrutnosti pohanské strach a síla, skrze Krista pána našeho. Amen.“

[212v] Potom vezme meč, jímžto byl opásán, a jej bohu na oltáři ofěruje, jenž hrabě jiných vyšší* nebo větčí, kterýž tu bude, vyplatí, a vyplatě před ním ponese.

Doplňkové ceremonie

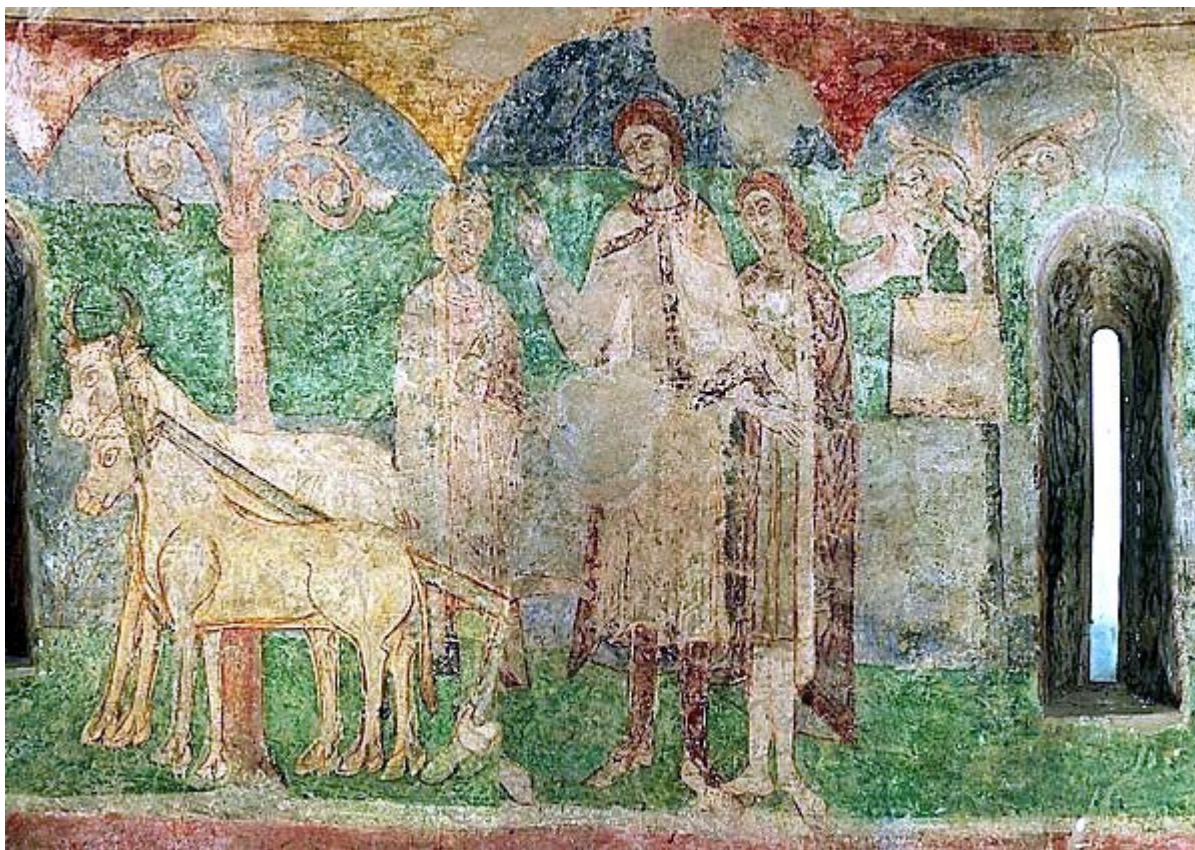

[202v] Počíná se řád korunování krále českého. Nejprvé arcibiskup pražský s preláty, s knížaty a šlechtici provodí kníže, ještě chce králem korunovati, na Vyšehrad. A tu pomodlí se, vrátí se s ním do kostela Pražského, hlavy všeho arcibiskupství, aby tu nešpor slyšeli. Potom dokonají nešpor, dovedeno bude kníže dřívě řečenými v to místo, kdež jest komnata jemu slovutně připravena. Opět ráno v zvonění první arcibiskup a jeho

Řád korunování krále českého a královny (14. stol.)

„Řečený kníže s sebou také vezl střevíce a mošnu vyrobené z lýka. Když by dotázán na to, proč je s sebou veze, odpověděl: ‚Chci je nechat **uchovat na věčné časy na hradě Vyšehradě**, pokud neztrouchnivějí, **aby** moji **potomci viděli, že byli posazeni na knížecí trůn z chudoby, aby nezpychli**, protože pyšní bývají po zásluze ponižováni a nízcí pro ctnost povyšováni.‘ Střevíce jsou až do dnešního dne velmi pečlivě chovány v kostele vyšehradském. V předvečer korunovace českých králů totiž kanovníci a preláti

Jdou v procesí vstříc
budoucímu králi,
ukážou mu střevíce a
položí mu mošnu na
ramena, aby [králové]
měli na paměti, že
pocházejí z chudoby,
a aby nikdy
nezpychli.“

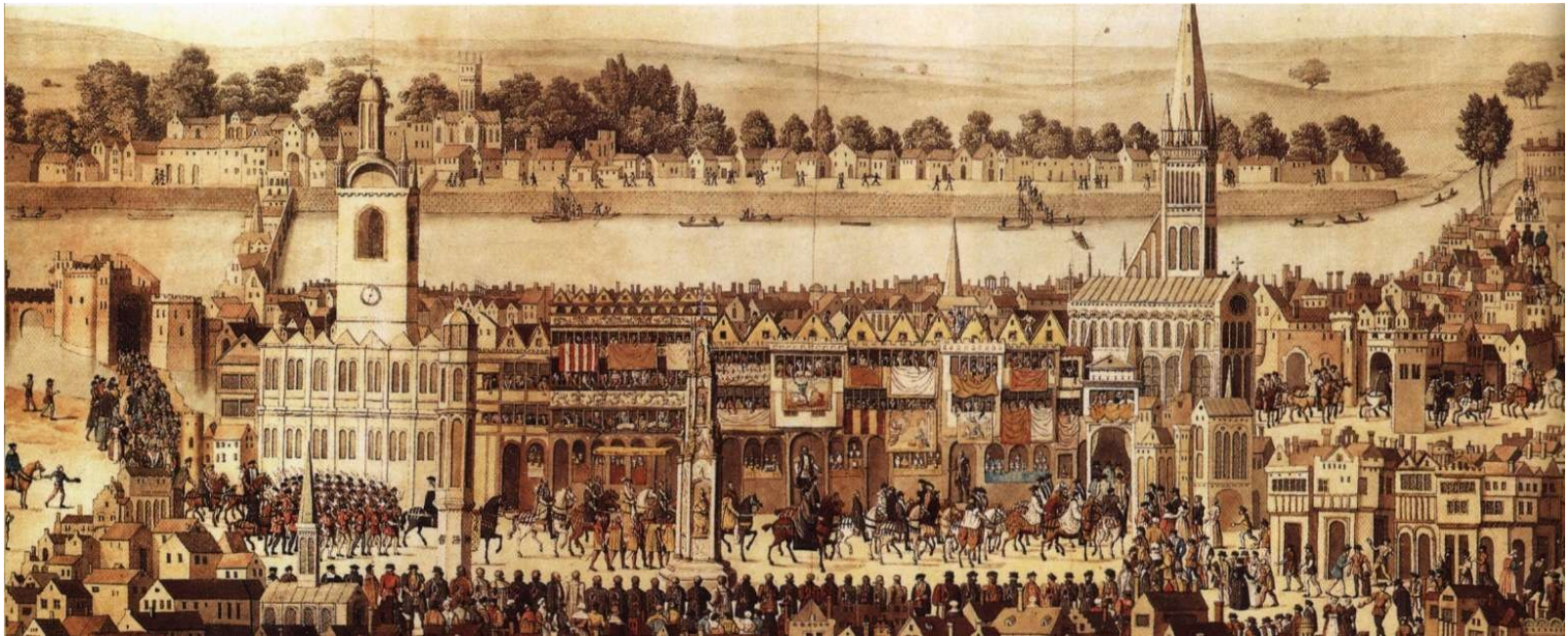
Přibíka z Radenína
Kronika česká, kap. III

Aktéři

- legitimizační funkce publika

Porok české koruny králi uherskému, že neřádně korunu přijal a v království České sě násilím tiskne (Corone regni Boemie satira in regem Hungarie Sigismundum, 1420)

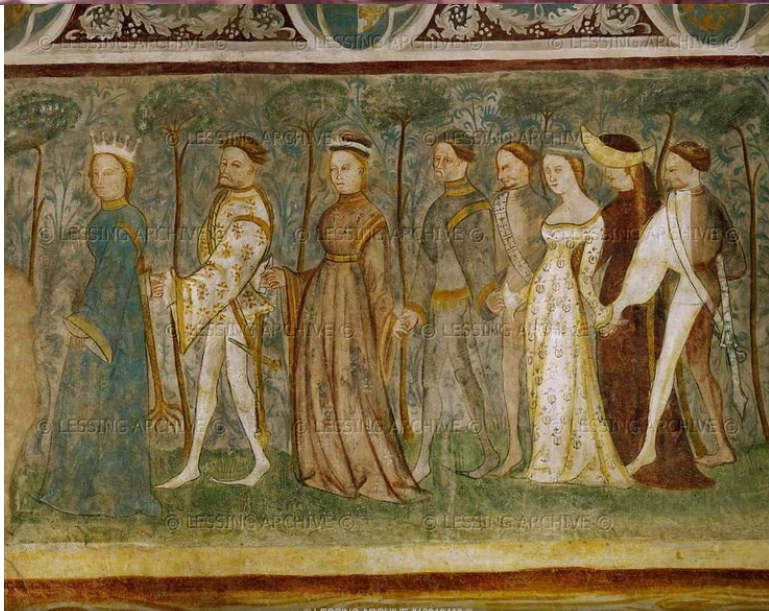
- aktivní participace laiků

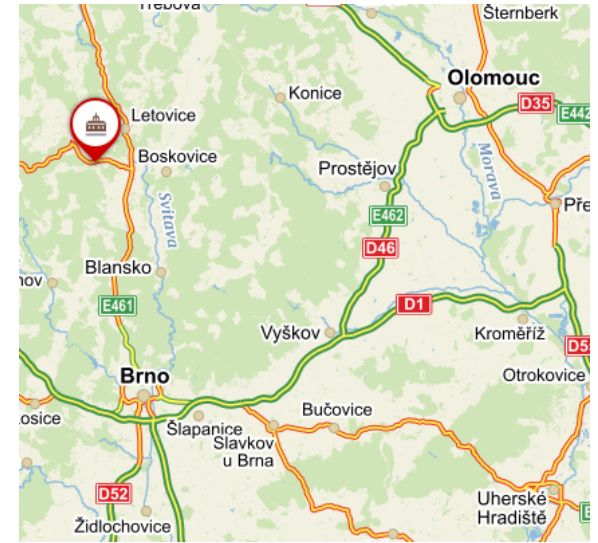

Korunovační hostina

Zábavní program

50 Zatiem ciesař kmene ctného,
vida toho šlechetného,
množstvie zlata nésti kázal,
všecko jemu dáti prikázal,
i všechněm obecně dáti dosti.
Podlé kniežecie štědrosti
55 ucti toho slovútného,
jakžto právě syna svého.
Když již všecko hotovo bieše,
což do korábów slušieše,
poče odpuštění bráti
60 Arnošt i všem děkovati.
Mnoho cti jemu učinili,
jakož by tu byl rodilý.
Počechuť lidé plakati,
jeho i jiných pykati;
65 nebo množstvie lida toho
z té země vybra se mnoho,
jenž se také brali
a s nimi se přichystali.
By kvíelenie na vše strany.
70 Onděť panie i také panny
je provodie, přítelě,
onděť pláčí a všickni kvíelě.

Neboť mnohý přitele ztratil
a domów se zase nevrátil.
75 Protož bylo co plakati,
nebo mnohého dítěte máti
ovdověla a osiřela,
tudy věčnú žalost měla.
A když se v koráb vsadichu
80 a od břeha odstrčichu,
pojedu přeč zpievajíce
a svým heslem volajíce:
„Hospodine, pomiluj ny!
Jezukriste, pomiluj ny!“
85 Tuť bohu se poručichu
a pokoru učinichu.

Vévoda Arnošt (anonymní, 14. stol.)